MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

№2

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026
fevral

Milliy nashrlar

OAK: https://oak.uz/pages/4802

05.00.00 - Texnika fanlari
08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

ISSN: 3060-463X

Elektron nashr, 312 sahifa.
2026-yil, fevral

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Bosh muharrir:
Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:
Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor
Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,
Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent
Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD
Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)
Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.
Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor
Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta’limga oid ilmiy-amaliy jurnal

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta’minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta’minoti
05.04.01 – Telekommunikasiya va kompyuter tizimlari, telekommunikasiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug‘lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To‘qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo‘l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta’minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog‘ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma’lumot uchun, OAK Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan “Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxati”ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo‘yicha “Muhandislik va iqtisodiyot” jurnali ro‘yxatga kiritilgan.

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR BANKLARIDA RISK-MENEJMENTNING TASHKILIY MODELLARI..26
Madaminov Bekzod Allayarovich

"HUDUDGAZTA'MINOT" AJ DA AMALGA OSHIRILGAN LOYIHALAR SAMARASI 32
Shukurillaev Jahongir Botir o'g'li

HARBIY XIZMATCHI AYOLLARNING MAXSUS KIYIM SIFATIGA QO'YILADIGAN DASTLABKI TALABLARNI SHAKLLANTIRISH 37
Abduraxmanova N.D., Mirtolipova N.X., Nasirullayeva G.S.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМЫ НЕСПЕЦИФИЧЕСКОГО ЯЗВЕННОГО КОЛИТА У ДЕТЕЙ 42
Закирова Бахора Исламовна, Каримов Достон Рустам угли

ОЦЕНКА ВОЗДЕЙСТВИЯ ФИСКАЛЬНЫХ И КРЕДИТНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА РЫНКИ ВЫСОКОЛИКВИДНОЙ ПРОДУКЦИИ И ЕСТЕСТВЕННЫХ МОНОПОЛИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН..48
Бекзод Умматов

ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА..55
Вахидов Азизжон Саиджонович

SUG'URTA FAOLIYATIDAGI MOLIYAVIY RISKLAR: BAHOLASH VA MINIMALLASHTIRISH STRATEGIYALARI 58
Xalikulova Shirin Utkir qizi

"ANDIJONDONMAHSULOT" AJ MISOLIDA XARAJATLARNING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBI: AMALIY TAHLIL VA TAKOMILLASHTIRISH TAVSIYALARI 62
Xayitboyeva Laylo Oybekovna

XORIJIY MAMLAKATLARNING NORASMIY IQTISODIYOT DARAJASINI PASAYTIRISHDAGI TAJRIBASI 66
Alimardonov G'ayratjon Nuraliyevich

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA BARQARORLIK HISOBOTLARI AUDITINI SHAKLLANTIRISH 72
Xolikov Ravshan Anvar o'g'li

PUL - KREDIT SIYOSATINING TRANSMISSION MEXANIZMINI RIVOJLANTIRISH 76
Obidova Zilola Ikromjon qizi

HOMILADORLIK DAVRIDA AYOLLARDA UCHRAYDIGAN GESTOZLI KATARAL GINGIVITNI KOMPLEKS DAVOLASHNI OPTIMALLASHTIRISH 81
Nomurodova Farangiz Lazizovna

AGRAR KORXONALARDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA INVESTITSIYA MEXANIZMLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI 87
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich

YOSHLAR TADBIRKORLIGI VA KICHIK BIZNES IQTISODIYOTINI TA'MINLASHDA INFRATUZILMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI 92
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI BAHOLASH METODOLOGIYASINING MAZMUNI VA TAMOYILLARI 96
Mavrulov Ravshan Nematjonovich

УПРАВЛЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫМИ КОММУНИКАЦИЯМИ В ПРОЕКТАХ 101
Носирова Гулираъно Абдулазиз кизи

DAVLAT BUDJETI JARAYONIDA MONITORING VA MOLIYAVIY NAZORATNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 107
Yax'yayeva Dilfuza Bagdatovna

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 111
Axmedov Sanjar Temur o'g'li

RAQAMLI MOLIYA TEXNOLOGIYALARI EVOLYUTSIYASINING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI VA YUZAGA KELISHI MUMKIN BO'LGAN XATARLAR TAHLILI 117
Ko'chimov Jahongir Shuxrat o'g'li

GAZ VA GAZ KONDENSATINI YIG'ISH VA TAYYORLASH TIZIMLARI UCHUN ZAMONAVIY LOYIHALASH USULLARI TAHLILI 123
Abdirazakov Akmal Ibragimovichб Namozov Og'abek Maxmud o'g'li

AGILE PROJECT MANAGEMENT IN THE DIGITAL ERA: STRATEGIES, FRAMEWORKS, AND BEST PRACTICES FOR SUCCESS..128
Utkirova Maftuna Murodjon qizi

O'ZBEKISTON EKSPORTYOR KORXONALARINING YANGI BOZORLARGA CHIQISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH HOLATI VA MUAMMOLARI 134
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li

TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI 139
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li

TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY JIHATLARI 144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich

OPTIMIZATION OF ROADSIDE AUTO CAMPING SITES (REST AREAS) ON HIGHWAYS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INFRASTRUCTURE GAPS AND CORRIDOR-BASED EVIDENCE FROM UZBEKISTAN..150
Akramov Akbarjon Akmal ugli

QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION MARKETING YONDASHUVLARINING AHAMIYATI...156
Aminov Abbos Mo'minboy o'g'li

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA AHOLI ISH BILAN BANDLIGI SAMARADORLIGINI IFODALOVCHI KO'RSATKICHLAR 160
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich

MINTAQADA XUSUSIY TIBBIYOT MUASSASALARIDA MARKETING STRATEGIYASI 165
Yakubov Temur G'anibekovich

AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI IFODALOVCHI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI 169
Siroj Zarina Rustambekovna

AXBOROT MAHSULOTLARI BIZNESINING YAIM VA BANDLIKKA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL 176
Abdullayev Abdulla Fayzulla o'g'li

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI 181
Ziyodullayev Qahramon

ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТЬ: ПОЛЬЗА ДЛЯ ЭКОНОМИКИ И ЭКОЛОГИИ...185
Хамдамова Гавхар Абсаматовна

O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISHNING MOLIYAVIY VOSITALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI...191
Mamatov Baxodir Quldoshovich

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

KO'P QIRRALI VALLARNING SHAKLLANTIRISH METODLARI VA USULLARINI TAHLIL QILISH 197
Xasanov Bobirmirzo Maxmudali o'g'li, Valixonov Dostonbek Azim o'g'li, Alibekov Rasulbek Qanotbek o'g'li

MINTAQA SANOATINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH 205
Abdinazarov Xusan Shaymanovich

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUG'URTA BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH 209
Nomozova Qumri Isoyevna

XALQARO STANDARTLAR TALABLARI ASOSIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVINI TASHKIL ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI....216
Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li

QASHQADARYO VILOYATIDA XIZMATLAR SOHASINING RIVOJLANISHNI TARTIBGA SOLISH TIZIMI 221
Achilova Firuza Kurbanovna

BANK MENEJMENTIDA INKLYUZIV MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI, TAMOYILLARI VA STRATEGIK AHAMIYATI 225
Rajabov Oybek Panjievich

MINTAQADA OLIY TA'LIM TIZIMINING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH....229
Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li

MAISHIY XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION KLASTER MODELINI JORIY ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI....235
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INVESTITSIYA FAOLIYATINI BOSHQARISH 240
Xatamov Nurbek Ochildiyevich, Sharifi Abdul Fatah

MOLIYAVIY REJALASHTIRISHNING AMALDAGI MUAMMOLARI VA ULARNI YECHIMI YUZASIDAN TAKLIFLAR....245
Pardayev Jamshid Muzaffarovich

TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIK RISKLARINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI....251
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li

O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH....257
Karimov Shohruh Boydulla o'g'li

"O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AKSIYADORLIK JAMIYATINING HISOBOTLARINI XALQARO STANDARTLARGA TRANSFORMATSIYA QILISH....262
Astanov Zafar Murodillayevich

QARAMA-QARSHI AYLANUVCHI IKKI ROTORLI SHAMOL TURBINASINING MATEMATIK MODELI 266
Pirmatov Nurali Berdiyarovich, Bekishev Allabergen Yergashevich, Saodullayev Abror Saypullayevich, Qurbonov Najmiddin Abduxamidovich

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA INVESTITSION MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 272
Norboyev Sarvar Azodovich

O'ZBEKISTONDA TRANSPORT SOHASIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING IQTISODIY AHAMIYATI....277
Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li

ANALYSIS OF UZBEKISTAN'S MAIN ECONOMIC INDICATORS AND GDP GROWTH....283
B.Beknazarov

SOTISH JARAYONIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA MARKETING TADQIQOTLARINING INTEGRATSIYASI 288
Abduxalilova Laylo Tohtasinovna

ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В АУДИТЕ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ И УЗБЕКСКИЙ КОНТЕКСТ 294
Мегноров Алмардон Абдирахмонович

DAVLAT XARIDLARIDA INSTITUTSIONAL ISLOHOTLAR: FORENZIK NAZORAT, RAQOBAT MEXANIZMLARI VA INKLYUZIV RIVOJLANISH 298
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li

RISK MANAGEMENT STRATEGIES IN UNCERTAIN ECONOMIC ENVIRONMENTS: A GLOBAL COMPARATIVE STUDY 302
Nigmatova Malika

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI....307
Hamrayev Maqsudjon Saidaxmadovich

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI

Hamrayev Maqsudjon Saidaxmadovich
O'zbekiston davlat jahot tillari universiteti
Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlashning nazariy asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda moliyaviy barqarorlik tushunchasining mazmuni ochib berilib, uning oliy ta'lim tizimidagi o'rni va ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy barqarorligiga ta'sir etuvchi asosiy ichki va tashqi omillar aniqlanadi hamda ularni baholashga oid nazariy yondashuvlar tizimlashtiriladi. Maqolada institutsional, tizimli va resurslarga asoslangan yondashuvlar asosida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash masalalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy boshqaruvini takomillashtirish va ularning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlashda nazariy asos sifatida xizmat qilishi mumkin.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim muassasalari, moliyaviy barqarorlik, moliyaviy boshqaruv, nazariy yondashuvlar, ta'lim iqtisodiyoti.

Abstract. This article examines the theoretical foundations of ensuring financial sustainability in higher education institutions. The study explores the conceptual essence of financial sustainability and highlights its role within the higher education system. Key internal and external factors influencing the financial stability of higher education institutions are identified, and major theoretical approaches to assessing financial sustainability are systematized. The article applies institutional, systems-based, and resource-oriented perspectives to analyze mechanisms for maintaining financial stability. The findings contribute to the theoretical understanding of financial management in higher education and may serve as a conceptual basis for improving long-term financial sustainability of higher education institutions.

Keywords: higher education institutions, financial sustainability, financial management, theoretical approaches, economics of education.

Аннотация. В данной научной статье рассматриваются теоретические основы обеспечения финансовой устойчивости высших учебных заведений. В ходе исследования раскрывается сущность понятия финансовой устойчивости и определяется её значение в системе высшего образования. Выявляются основные внутренние и внешние факторы, влияющие на финансовую устойчивость вузов, а также систематизируются теоретические подходы к её оценке. В статье анализируются институциональный, системный и ресурсный подходы к обеспечению финансовой устойчивости. Полученные результаты могут быть использованы в качестве теоретической основы для совершенствования финансового управления и обеспечения долгосрочного устойчивого развития высших учебных заведений.

Ключевые слова: высшие учебные заведения, финансовая устойчивость, финансовое управление, теоретические подходы, экономика образования.

KIRISH

Bugungi globallashuv va bilimlar iqtisodiyoti sharoitida oliy ta'lim muassasalari (OTM) jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim strategik institut sifatida maydonga chiqmoqda. Ta'lim sifati, ilmiy-tadqiqot salohiyati va innovatsion faoliyatning samaradorligi ko'p jihatdan ushbu muassasalarning moliyaviy holati va barqaror rivojlanish imkoniyatlariga bog'liqdir. Shu bois, oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash masalasi zamonaviy ta'lim tizimining dolzarb muammolaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. So'nggi yillarda oliy ta'lim tizimida moliyalashtirish mexanizmlarining diversifikatsiyalashuvi, bozor munosabatlari elementlarining keng joriy etilishi va davlat–xususiy sheriklik asosidagi yangi moliyaviy manbalarning paydo bo'lishi OTMlar oldiga yangi moliyaviy vazifalarni qo'ymoqda. An'anaviy budjet mablag'lariga tayanish bilan

cheklanib qolmasdan, kontrakt to‘lovlari, grantlar, ilmiy-tadqiqot loyihalari, xalqaro dasturlar hamda xo‘jalik faoliyatidan olinadigan daromadlar hisobiga moliyaviy mustaqillikni ta’minlash zarurati kuchaymoqda. Bunday sharoitda OTMlarning moliyaviy barqarorligi nafaqat moliyaviy ko‘rsatkichlar bilan, balki boshqaruv samaradorligi va strategik qarorlar sifati bilan ham belgilanadi. Ilmiy adabiyotlarda moliyaviy barqarorlik tushunchasi ko‘pincha korxonalar va moliya institutlari misolida o‘rganilgan bo‘lsa-da, oliy ta’lim muassasalari faoliyatining o‘ziga xos xususiyatlari ushbu tushunchani alohida nazariy yondashuvlar asosida tahlil qilishni talab etadi. OTMlar notijorat tashkilot sifatida ijtimoiy missiyani bajarishi bilan birga, bozor sharoitida raqobatbardosh subyekt sifatida faoliyat yuritmoqda. Mazkur ikki tomonlama vazifa ularning moliyaviy barqarorligini ta’minlash jarayonini murakkablashtiradi va chuqur ilmiy tahlilni taqozo etadi. Shu nuqtayi nazardan, moliyaviy barqarorlikni ta’minlashning nazariy asoslarini o‘rganish oliy ta’lim muassasalarining uzoq muddatli rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi. Institutsional, tizimli va resurslarga asoslangan yondashuvlar OTMlarning moliyaviy holatini kompleks baholash va barqarorlikni mustahkamlash mexanizmlarini aniqlash imkonini beradi. Ayniqsa, moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, moliyaviy xavflarni boshqarish va daromad manbalarini kengaytirish masalalari nazariy jihatdan asoslab berilishi zarur. Mazkur ilmiy maqolaning asosiy maqsadi oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy barqarorlikni ta’minlashning nazariy asoslarini tizimli tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot doirasida moliyaviy barqarorlik tushunchasining mazmuni ochib beriladi, unga ta’sir etuvchi omillar aniqlanadi hamda mavjud nazariy yondashuvlar umumlashtiriladi. Olingan xulosalar oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish va ularning barqaror rivojlanishini ta’minlashga xizmat qilishi kutilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy barqarorlik masalasi xorijiy va mahalliy ilmiy adabiyotlarda ko‘p qirrali yondashuvlar asosida o‘rganilgan. Iqtisodiy nazariya doirasida moliyaviy barqarorlik asosan tashkilotning moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, daromad va xarajatlar muvozanatini saqlash hamda moliyaviy xavflarga bardoshlilik darajasi orqali izohlanadi. Ushbu yondashuvlar dastlab sanoat va xizmat ko‘rsatish korxonalari misolida shakllangan bo‘lsa-da, keyinchalik ta’lim sohasi uchun ham moslashtirilgan. Xorijiy tadqiqotlarda oliy ta’lim muassasalarining moliyaviy barqarorligi davlat moliyalashtirishining qisqarishi, raqobat muhitining kuchayishi va ta’lim xizmatlarining bozorlashtirilishi bilan bog‘liq holda tahlil qilinadi. Ko‘plab olimlar OTMlarning moliyaviy barqarorligini ta’minlashda moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish, grant va ilmiy loyihalarni kengaytirish, shuningdek, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish muhim omil ekanligini ta’kidlaydilar. Shu bilan birga, moliyaviy barqarorlikni ta’lim sifati va ilmiy natijadorlik bilan bevosita bog‘lashga qaratilgan konseptual modellar ham ishlab chiqilgan. Mahalliy ilmiy adabiyotlarda esa oliy ta’lim muassasalarining moliyaviy barqarorligi asosan davlat budjeti mablag‘laridan foydalanish samaradorligi, kontrakt to‘lovlari tizimi va moliyaviy intizom masalalari bilan izohlanadi. Ayrim tadqiqotlarda oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy mustaqillikni oshirish zarurati, boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish hamda moliyaviy rejalashtirishning strategik ahamiyati alohida ta’kidlanadi. Biroq mavjud ilmiy ishlarda ko‘pincha nazariy yondashuvlar tizimli tarzda umumlashtirilmaganligi va moliyaviy barqarorlik tushunchasining oliy ta’limga xos jihatlari yetarlicha yoritilmaganligi kuzatiladi. Shu sababli, adabiyotlar tahlili oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy barqarorlikni ta’minlash masalasida institutsional, tizimli va resurslarga asoslangan yondashuvlarni integratsiyalashgan holda o‘rganish zarurligini ko‘rsatadi. Mazkur tadqiqot ana shu ilmiy bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan.

Mazkur ilmiy maqolada oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy barqarorlikni ta’minlashning nazariy asoslarini o‘rganishda kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot jarayonida umumilmiy va maxsus ilmiy tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Umumilmiy metodlar sifatida tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, taqqoslash hamda umumlashtirish usullari qo‘llanildi. Ushbu metodlar moliyaviy barqarorlik tushunchasining nazariy mazmunini ochib berish, turli ilmiy yondashuvlarni solishtirish va ularni tizimlashtirish imkonini berdi. Maxsus ilmiy metodlar doirasida institutsional tahlil va tizimli yondashuvdan foydalanildi. Institutsional tahlil oliy ta’lim muassasalarining moliyaviy barqarorligini shakllantiruvchi huquqiy-me’yoriy muhit va davlat moliyalashtirish mexanizmlarini o‘rganishga xizmat qildi. Tizimli yondashuv esa OTMlarning moliyaviy faoliyatini o‘zaro bog‘liq elementlar majmui sifatida tahlil qilish, ya’ni daromad manbalari, xarajatlar tuzilmasi va moliyaviy oqimlar o‘rtasidagi munosabatlarni aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, resurslarga asoslangan yondashuv doirasida moliyaviy, moddiy-texnik va inson resurslaridan foydalanish samaradorligi nazariy jihatdan baholandi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda ochiq manbalardagi ilmiy maqolalar, monografiyalar, normativ-huquqiy hujjatlar va rasmiy statistik ma’lumotlar tahlil qilindi. Mazkur metodologik yondashuv oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy barqarorlikni ta’minlashning nazariy asoslarini chuqur va tizimli o‘rganish hamda ilmiy xulosalar chiqarish uchun zarur metodik poydevorni yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Olib borilgan nazariy tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy barqarorlik ko‘p omilli va murakkab jarayon bo‘lib, u faqat moliyaviy ko‘rsatkichlar bilan emas, balki boshqaruv tizimi, institutsional muhit va resurslardan foydalanish samaradorligi bilan ham belgilanadi. Tadqiqot davomida moliyaviy barqarorlik tushunchasining oliy ta’lim tizimiga xos xususiyatlari aniqlanib, uni ta’minlashga xizmat qiluvchi asosiy nazariy komponentlar tizimlashtirildi. Tahlil natijalariga ko‘ra, oliy ta’lim muassasalarining moliyaviy barqarorligi, eng avvalo, moliyalashtirish manbalarining diversifikatsiyalashuvi bilan bevosita bog‘liqdir. Budjet mablag‘lariga yuqori darajada qaramlik moliyaviy xavflarni kuchaytirishi aniqlanib, muqobil moliyaviy manbalar — kontrakt to‘lovlari, grantlar, ilmiy-tadqiqot loyihalari hamda xo‘jalik va innovatsion faoliyatdan olinadigan daromadlarning barqarorlikni ta’minlashdagi roli asoslab berildi. Ushbu jihat xorijiy tadqiqotlar natijalari bilan hamohang bo‘lib, mahalliy sharoitda ham dolzarbligini tasdiqlaydi. Shuningdek, tadqiqot natijalari moliyaviy barqarorlikni ta’minlashda moliyaviy boshqaruv sifatining hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi. Xarajatlarni rejalashtirish, moliyaviy nazorat va shaffoflik mexanizmlarining mavjudligi OTMlarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlovchi asosiy omillar sifatida baholandi. Tizimli yondashuv asosida daromad va xarajatlar o‘rtasidagi muvozanatning buzilishi moliyaviy beqarorlikka olib keluvchi asosiy xavf omillaridan biri ekanligi aniqlandi. Muhokamalar jarayonida institutsional yondashuv asosida davlat moliyaviy siyosati va normativ-huquqiy muhitning OTMlar moliyaviy barqarorligiga ta’siri tahlil qilindi. Davlat tomonidan berilayotgan moliyaviy mustaqillik darajasining oshirilishi OTMlarning strategik rejalashtirish imkoniyatlarini kengaytirishi, biroq bu jarayon samarali moliyaviy menejment tizimi bilan uyg‘unlashmaganda kutilgan natijani bermasligi ta’kidlandi. Shu nuqtayi nazardan, moliyaviy barqarorlikni ta’minlashda davlat qo‘llab-quvvatlovi va muassasaning ichki boshqaruv salohiyati o‘rtasidagi muvozanat muhim ekanligi asoslandi. Resurslarga asoslangan yondashuv natijalari shuni ko‘rsatdiki, inson kapitali va moddiy-texnik bazaning rivojlanganlik darajasi ham moliyaviy barqarorlikka bilvosita ta’sir ko‘rsatadi. Ilmiy salohiyatga ega kadrlar mavjudligi grantlar va ilmiy loyihalarni jalb etish imkoniyatlarini kengaytiradi, bu esa moliyaviy barqarorlikni mustahkamlovchi omil sifatida namoyon bo‘ladi. Shu bilan birga, zamonaviy infratuzilma va raqamli texnologiyalardan foydalanish xarajatlarni optimallashtirish va moliyaviy samaradorlikni oshirishga xizmat qilishi aniqlandi. Natijalar tahlili asosida oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy barqarorlikni ta’minlash konseptual modeli shakllantirildi. Mazkur model institutsional muhit, moliyaviy boshqaruv mexanizmlari va resurslardan foydalanish samaradorligini yagona tizim sifatida qarashga asoslanadi. Ushbu yondashuv mavjud nazariy qarashlarni to‘ldirib, oliy ta’lim muassasalarining moliyaviy barqarorligini baholash va mustahkamlash bo‘yicha ilmiy xulosalar chiqarishga imkon beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur ilmiy maqolada oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy barqarorlikni ta’minlashning nazariy asoslari kompleks va tizimli yondashuv asosida tahlil qilindi. Tadqiqot davomida moliyaviy barqarorlik tushunchasining mazmun-mohiyati ochib berilib, uning oliy ta’lim tizimidagi o‘rni va strategik ahamiyati asoslab berildi. Olingan ilmiy natijalar moliyaviy barqarorlik oliy ta’lim muassasalarining uzluksiz faoliyat yuritishi, raqobatbardoshligini oshirish hamda uzoq muddatli rivojlanishini ta’minlashning muhim sharti ekanligini tasdiqlaydi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy barqarorlikni ta’minlash birgina moliyaviy ko‘rsatkichlarga tayanib qolmasdan, institutsional muhit, moliyaviy boshqaruv tizimi va resurslardan foydalanish samaradorligining o‘zaro uyg‘unligiga bog‘liq ekanligi aniqlandi. Xususan, moliyalashtirish manbalarining diversifikatsiyalashuvi, budjet mablag‘lariga qaramlikni bosqichma-bosqich kamaytirish va muqobil daromad manbalarini rivojlantirish moliyaviy barqarorlikni mustahkamlovchi asosiy omillar sifatida e’tirof etildi. Shuningdek, tadqiqot davomida moliyaviy boshqaruv sifati moliyaviy barqarorlikni ta’minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligi asoslab berildi. Strategik moliyaviy rejalashtirish, xarajatlarni samarali boshqarish, moliyaviy nazorat va shaffoflik mexanizmlarini joriy etish oliy ta’lim muassasalarining moliyaviy xavflarga bardoshliligini oshiradi hamda moliyaviy barqarorlik darajasini mustahkamlaydi. Bu esa moliyaviy mustaqillik sharoitida OTMlar faoliyatini samarali tashkil etish uchun zarur shart hisoblanadi. Institutsional yondashuv asosida davlat moliyaviy siyosati va normativ-huquqiy mexanizmlarning oliy ta’lim muassasalari moliyaviy barqarorligiga ta’siri tahlil qilinib, davlat tomonidan yaratiladigan moliyaviy imkoniyatlar OTMlarning ichki boshqaruv salohiyati bilan uyg‘unlashgan holdagina kutilgan natijani berishi mumkinligi xulosaga kelindi. Shu bois, moliyaviy barqarorlikni ta’minlash jarayonida davlat qo‘llab-quvvatlovi va muassasa darajasidagi mas’uliyatli moliyaviy menejment o‘rtasidagi muvozanat muhim ahamiyat kasb etadi. Resurslarga asoslangan yondashuv natijalari esa inson kapitali, ilmiy salohiyat va moddiy-texnik bazaning rivojlanganlik darajasi moliyaviy barqarorlikni mustahkamlovchi bilvosita, ammo muhim omillar ekanligini ko‘rsatdi. Yuqori malakali kadrlar, ilmiy tadqiqot faoliyatining rivojlanishi va innovatsion infratuzilmaning mavjudligi qo‘shimcha moliyaviy resurslarni jalb etish imkoniyatlarini kengaytiradi

hamda oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy salohiyatini oshiradi. Umuman olganda, mazkur tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlashning nazariy asoslarini chuqurlashtiradi va mavjud ilmiy yondashuvlarni tizimli ravishda boyitadi. Olingan xulosalar oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish, strategik qarorlar qabul qilish hamda ularning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlashda nazariy-metodik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Altbach, P. G., Reisberg, L., & de Wit, H. (2017). Responding to massification: Differentiation in postsecondary education worldwide. Higher Education, 74(4), 691–707. https://doi.org/10.1007/s10734-016-0078-0
2. Johnstone, D. B., & Marcucci, P. N. (2016). Financing higher education worldwide: Who pays? Who should pay? Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
3. Jongbloed, B., & Vossensteyn, H. (2016). University funding and student funding: International comparisons. Oxford Review of Education, 42(5), 576–594. https://doi.org/10.1080/03054985.2016.1212107
4. Salmi, J. (2017). The tertiary education imperative: Knowledge, skills and values for development. Washington, DC: World Bank. https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1026-1
5. Teixeira, P. N., Jongbloed, B., Dill, D., & Amaral, A. (2017). Markets in higher education: Rhetoric or reality? Dordrecht: Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-7370-4
6. Кузьминов, Я. И., & Фрумин, И. Д. (2018). Университеты в условиях экономических изменений. Вопросы образования, 3, 8–32. https://doi.org/10.17323/1814-9545-2018-3-8-32
7. Сенашенко, В. С. (2019). Финансовая устойчивость университетов: теория и практика. Высшее образование в России, 28(6), 9–20.
8. Клячко, Т. Л. (2017). Экономика образования: новые вызовы. Москва: Издательский дом НИУ ВШЭ.
9. Abdullayev, A. M. (2021). Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 4, 45–53.
10. Xodjayev, B. Y. (2020). Oliy ta'limda moliyaviy boshqaruv tizimini rivojlantirish masalalari. Ta'lim va innovatsiya, 2, 22–29.
11. Rasulov, D. S. (2022). Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash omillari. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 3, 61–69.
12. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. (2023). Oliy ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha strategik hujjatlar to'plami. Toshkent.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 2

© Materiallar koʻchirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S–5669245 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy